

щать прозорість і безпеку правовідносин щодо права власності на нерухоме майно в Україні.

Використана література:

1. O katastru nehnutesnosti a o zбpisoch vlastnцckeho prбva a inцch vecnцch prбv na nehnutesnosk: Zбkon Nбrodnej rady Slovenskej republiky z 27 jъna 1995 и. 162/1995 // Zbierka zбkonov и. 54/1995. – Strana 1510.

2. O zбpisech vlastnцckych a jinцch vecnцch prбv k nemovitostem: Zбkon Ceskej Republiky и. 265/1992 // http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/703/_s.155/701?l=265/1992.

3. O katastru nemovitosti INR (katastrбlnи zбkon): Zбkon INR и. 344/1992 // http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=344%2F1992&number2=&name=&text=.

4. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень: закон України від 01 лип. 2004 р. № 1952-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 51. – Ст. 553.

5. Rozsudok Najvъľbieho sъdu Slovenskej republiky, sp. zn.: 2 Cdo 95/98// CD-вид-во "ASPI", 2005. – електрон. опт. диск (CD-ROM); кольор.; 12 см. – Систем. вимоги: Pentium-266; 32 Mb RAM; CD-ROM Windows 98/2000/NT/XP. – Назва з титул. екрану.

УДК 340.141:392.3

С.Г. Ковальова

ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА ЧЛЕНІВ ПОДРУЖЖЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ЗВИЧАЄВОМУ ПРАВІ: ВІДОБРАЖЕННЯ У ФОЛЬКЛОРІ

Автор доводить, що фольклор можна вважати одним із джерел вивчення звичаєвого права. На підставі вивчення фольклору в статті проведено реконструкцію норм українського звичаєвого права у сфері регулювання особистих немайнових прав чоловіка і жінки в сім'ї.

Ключові слова: *звичаєве право, джерела права, права членів подружжя, особисті немайнові права.*

Автор доказывает, что фольклор можно считать одним из источников изучения обычного права. На основе изучения фольклора в статье произведена реконструкция норм украинского обычного права в сфере регулирования личных неимущественных прав мужа и жены в семье.

Ключевые слова: *обычное право, источники права, права супругов, личные неимущественные права.*

The author proves that folklore may be regarded as a source of knowledge about Custom Law. Analyzing the folklore, the author reconstructs the norms of Ukrainian Custom Law which regulated personal non-property rights of husbands and wives in Ukrainian families.

Key words: custom law, sources of law, married couple's rights, personal non-property rights.

Одним із наслідків деідеологізації правової науки став відхід від нормативізму як єдиного вірного праворозуміння. Вироблення оновлених концепцій позначилося зростанням інтересу до звичаєвого права. Ця найдавніша за часом виникнення форма права є відбитком споконвічних народних уявлень про справедливість. Водночас, будучи глибоко вкоріненим у колективну правосвідомість, звичаєве право є важливим чинником формування правової культури населення. Тож не випадково, що воно привертає увагу науковців як в Україні, так і за її межами¹.

Великий масив норм звичаєвого права стосується регулювання суспільних відносин у приватній сфері буття, зокрема, в сімейному житті. Дана робота має на меті встановити особисті немайнові права подружжя за українським звичаєвим правом на підставі аналізу фольклору. Звернення до фольклорних джерел, на думку автора, є виправданим. По-перше, саме в усній народній творчості відбиваються народні уявлення про справедливість, обов'язок, дозволене, належне тощо – цими категоріями оперує і право, у тому числі звичаєве. Крім того, норми моралі і норми звичаєвого права настільки переплетені, що утворюють синкретичну єдність. Слід також вказати, що норми звичаєвого права нерідко побутують і передаються наступним поколінням у формі малих фольклорних жанрів: ще Аристотель писав про звичай давніх племен агатирсів (мешканців Наддніпрянщини та Південного Бугу), що вони „закони свої укладають у пісні і їх відслідковують, щоби не забувалися”². (Варто, однак, підкреслити, що при цьому пісні, прислів'я, приказки залишаються фольклорними жанрами і не набувають якостей форми права.) Можна погодитись із висновком А.Першиця, Л. Куббель та А. Венгерова, які зазначили, що при ви-

---

¹ Венгеров А.Б., Куббель Л.Е., Першиц А.И. Этнография и наука о государстве и праве // Вестник Академии наук СССР. – 1984. – № 10. – С. 88 – 101; Ивановська О.П. Звичаєве право в Україні. Етнотворчий аспект: Навчальний посібник. – К., 2002; Мальцев Г.В. Понимание права: подходы и проблемы. – М.: Юристъ, 1999; Правовий звичай як джерело українського права IX – XIX ст. / За ред. І.Б. Усенка. – К.: Наукова думка, 2006.

² Лозко Г. Коло Свароже. – К.: Український письменник, 2004. – С. 6.

вченні всього передкласового, а часто і ранньокласового етапу становлення держави і права історія держави і права може опертися головно на дані етнографії¹. Відтак можна вважати фольклор одним із джерел вивчення звичаєвого права.

Згідно зі звичаєвим правом, жінка обов'язково мала вийти заміж. Заміжня жінка користувалася повагою у суспільстві, незаміжня – вважалася такою, що має вади, невдахою (звичайно, крім черниць). Таке ставлення до сімейного стану жінки підтримувалося нормами церковного права. За церковним Статутом князя Ярослава Володимировича, "аже девка восхощет замуж, а отець и мати не дадят, а что сотворить, епископу в вине отець и мати" (ст. 33 Короткої редакції)². Протягом "шлюбного сезону" – з весни до того, як закінчатся сільськогосподарські роботи – дівчина могла сподіватися, що хлопці засипатимуть до неї сватів, тож з'явиться можливість вибрати того, хто їй до вподоби або є "вигідною партією". Ситуація змінювалася наприкінці сезону, коли шанси на заміжжя ставали невеликими, особливо для дівчат, яким уже виповнилося 19-20 років: "До Дмитра³ дівка хитра, а після Дмитра стріне собаку, та й питає: "Дядьку, чи Ви не із сватами?", "Солом'яний парубок золоту дівку бере", "Хоч мужичок, як кулачок, так мужняя жона"⁴.

Ставлення до шлюбу чоловіків було дещо іншим. Хоча мати сім'ю для чоловіків було бажаним ("Без сім'ї немає щастя на землі", "Без жінки, як без рук", "Нема кращого друга, як вірна супруга"), вважалося, що саме чоловікові доведеться утримувати жінку та дітей. Тож прислів'я наголошують на тому, що для парубків одруження – це тягар: "Не женився – не журився, оженився – зажурився", "Зажурився, що рано оженився", "Не мав лиха – так оженився".

Однак створення сім'ї було важливим і для жінок, і для чоловіків. Таке ставлення до шлюбу зумовлювалося тим, що у традиційному суспільстві колектив, спільнота домінували над особистістю, тож ва-

¹ Венгеров А.Б., Куббель Л.Е., Першиц А.И. Этнография и наука о государстве и праве // Вестник Академии наук СССР. - 1984. - № 10. - С. 89.

² Устав князя Ярослава о церковных судах. Краткая редакция // Российское законодательство X – XX веков. В 9-ти томах / Под общ. ред. О.И. Чистякова. – Т. 1. – М.: Юридическая литература, 1984. – С. 170.

³ За церковним календарем – 8 листопада.

⁴ Тут і далі прислів'я наведені за: Ковальова О.Ф. Українська народна творчість Південного Прибужжя. – Миколаїв: Іліон, 2006; Кращі прислів'я та приказки українського народу. – Донецьк: ТОВ "ВКФ "БАО", 2009.

жливу роль відігравали родові, родинні зв'язки; людина, яка не мала сім'ї, була "немов верста на шляху: без роду, без племені, без захисту".

Водночас і мораль, і звичаєве право різко засуджували дошлюбні зв'язки, особливо суворим було ставлення до дівчат, які не зберегли цноту до шлюбу. Народна приказка презирливо говорить про таку дівчину: "Розплів їй косу до вінця". Частим у фольклорі є мотив охолодження і зневаги парубка до дівчини:

"Ой, чула дівка,
Чула через люди,
Що хлопець сміється...";
"Як ти хотіла віночка доносить,
Було б до мене в садочок не ходить..."¹

Відмова одружитися після того, як прилюдно відбулися заручини, засуджувалась народною мораллю і здавна каралася нормами церковного права: "Про девку сыр краявши, за сором ея 3 гривны, а что потеряно, тое заплатити, а митрополиту 6 гривен, а князю казнить" (ст. 35 Поширеної редакції Статуту князя Ярослава про церковні суди)². Церква вважала шлюб одним із таїнств, а заручини були одним із обрядів, що передували шлюбу. У литовсько-руському праві другої половини XIV - XVI ст. зарученими вважалися наречений і наречена, які дали згоду на шлюб. Нерідко зговор супроводжувався тим, що наречені, їхні батьки або опікуни надавали третій стороні або суду певну суму грошей - заруку, - яка була гарантією виконання умов зговору. У випадку порушення у подальшому однією із сторін заручин інша сторона могла подати позов до церковного духовного суду, який звільняв потерпілу сторону від зобов'язань, а з винуватої стягував суму заруки³. Однак з XVIII ст. світське законодавство дозволило вільне розривання заручин: "К сговорам о супружестве никакіе заклады или заручныи штрафи прилагаться не имеют на

---

¹ Тут і далі пісні наводяться за: Ковальова О.Ф. Українська народна творчість Південного Прибужжя.

² Устав князя Ярослава о церковных судах. Пространная редакция // Российское законодательство X - XX веков. В 9-ти томах / Под общ. ред. О.И. Чистякова. - Т. 1. - М.: Юридическая литература, 1984. - С. 191.

³ Левицкий О. Черты семейного быта в Юго-Западной Руси в XVI - XVII вв. // Архив Юго-Западной России, издаваемый Комиссиею для разбора древних актов, состоящей при Киевском, Подольском и Волыньском Генерал-Губернаторе. - Ч. 8. - Т. III. - Акты о брачном праве и семейном быте в Юго-Западной Руси в XVI - XVII веке. - К., 1909. - С. 8.

того, хто между сговорившими о супружестве к разрыву причину даст... ибо супружество свободно быть должно"¹.

За церковним правом, єдиною законною формою шлюбу було церковне вінчання. Однак в Україні аж до початку XIX ст. побутували шлюби "на віру" – фактичні шлюбні відносини². Невінчані шлюби засуджувались церквою, але народна традиція продовжувала жити: "Не всі гарно живуть, що вінчаються".

Хоча законодавство ставало на перешкоді нерівним шлюбом, розцінюючи їх як "сумнівні", у народному середовищі нерідко укладались шлюби між чоловіком і жінкою, які мали істотну різницю у віці. Звичаєве право їх допускало, але не схвалювало, а прислів'я прямо застерігали: "Молодиця у старого – ні дівка, ні вдова, ні баба", "Де чоловік старий, а жінка молода, там рідко згода бува". Звичаєве право не схвалювало шлюбів і між нерівнею у соціальному відношенні: "Не буде спілки у верблюда й білки", "Знайся кінь з конем, а віл з волем".

За звичаєвим правом, чоловік був главою сім'ї. Прислів'я відбивають підпорядкованість, другорядність жінки порівняно із чоловіком: "Чоловік жоні закон", "Чоловік – усьому голова", "Чоловік – голова, жінка – шия", "Жінка – як лоза: куди схочеш, похилиш". При переміні місця проживання жінка повинна була слідувати за чоловіком: "Куди голка, туди і нитка; куди чоловік – туди і жінка".

Звичаєве право допускало насильство чоловіка над жінкою в сім'ї: "Діж не перемісити, а жінки не перебити", "А я свою жінку так побив, що тіло почорніло – то давай плакати, поки аж побіліло", "Дай жінці волю – сам попадеш у неволю", "Люби жінку, як душу, а тряси, як грушу", "Як нема на кого, то на жінку", "Як чоловік жінки не б'є, у неї утроба росте". Тож, бачимо, що поширеним було зневажливе ставлення до жінки, декларувалося право чоловіка бити свою жінку. Сформована під впливом церковної моралі, народна мораль підкреслювала гріховну природу та неповноцінність жінки: "Добра жінка дванадцять разів на день одурить, а як яка, то й без числа", "Ліпше залізо у воді варити, ніж псю личину – злу жінку вчити", "У жінки волосся довге, а розум короткий".

¹ Права, за якими судиться малоросійський народ. 1743. Серія "Пам'ятки політико-правової культури України" / Відповідальний ред. Ю.С. Шемшученко; упорядник К.А. Вислобоков. – К., 1997. – С. 174.

² Левіцкий О. Черты семейного быта в Юго-Западной Руси в XVI - XVII вв. – С. 19.

Обов'язком жінки було коритися чоловікові і не нарікати на погане поводження з нею: "З ким жити - того не гнівити", "Від свого пана не болить і рана". Звичаєве право не дозволяло жінці скаржитись на образи і побої, яких вона зазнавала вдома: "З хати сміття не винось". Моральна приниженість заміжньої жінки зумовлювалась, зокрема, відсутністю у неї правоздатності: "Муж, яко опекун и соединенная с женою персона, должен именем жены своей в суде за обиду или безчестие ея челобитствовать... обидитель или соперник женин ответствовать должен мужу ея..."¹. Правове та матеріальне становище незаміжньої або покинутої жінки було настільки тяжким, що заміжні жінки вважали за краще миритись із побоями та зневагою чоловіків: "Сякий-такий, аби був, аби хліба роздобув", "Чоловік - як ворона, та все ж жінці оборона", "З чоловіком - горе, а без нього - вдвоє".

Молода невістка повинна була коритися не тільки чоловікові, а й іншим членам сім'ї, які, знов-таки, відверто зневажали її: "Невістка - чужа кістка". У прислів'ях жінка нарікала на своє безправ'я перед свекрухою та іншими родичами чоловіка: "Як була я в батенька, то була чубатенька, а як пішла до свекрухи, то об'їли чуба мухи", "Світ собі зав'язала", "За твоєю головою занастила свій вік молодого". За міжжя тягло розрив зв'язків з батьківською сім'єю:

"Ой, матінко моя, та вже я не твоя,

А вже того пана, з ким я шлюб брала...

Віднині довіку доброму чоловіку,

Від роду до роду, як камінь у воду".

Туга за дівочим життям відбилась у прислів'ях: "До свого роду - хоч через воду", "Обідала, не обідала - аби рід відвідала".

Звичаєве право встановлювало поділ родинної праці на чоловічу та жіночу. Трудовими обов'язками чоловіка була робота у полі, дворі, яка потребувала фізичної сили; жінка в основному займалась хатнім господарством, тримала у чистоті і порядку саму хату, пряла, ткала, виготовляла одяг тощо. Традиційні заняття чоловіка та жінки знайшли відображення у прислів'ях: "Без хазяїна двір, без хазяйки хата плаче", "Од господаря повинно пахнути вітром, а од господині - димом", "Жіноча річ біля припічка", "Не той господар, що по землі бродить, а той, хто за плугом ходить", "Як сорочка біла, то й жінка мила". Підкреслювалася важливість чоловічої праці і відповідальність чоловіка за добробут родини: "Недбайливий чоловік помре - жінка

---

¹ Права, за якими судиться малоросійський народ. - С. 193.

по сусідах піде". Однак не обминалась увагою і роль жінки у веденні хатнього господарства: "Жінка за три кути хату держить, а чоловік - за один".

За звичаєвим правом, на жінку покладался обов'язок виконувати хатню роботу не тільки для власної малої родини - для своїх чоловіка і дітей, - а і для всієї великої родини, до якої входили і свекор з свекрухою, і неодружені золовки та дівері. У народній пісні мати напучує дочку, як годити свекрусі:

"Вставай раненько,
Вмийся біленько,
Держи світлоньку,
Як у віночку,
Пери свекрову й свекрушину,
Пери білу сорочку".

Обов'язки невістки та її становище у сім'ї чоловіка так відображені у весільних піснях:

"... у свекрухи треба знати,
Пізно лягти, рано встати,
Піти наварити вечеряти";
"Як підеш ти до свекрухи -
Не будеш обідати.
Самі сядуть та й обідати,
Тебе пошлють воду брати.
- Принеси води, принеси води,
Та й подай всім пити.
Заставлять ложки мити,
Ложечки брязь, брязь,
Слізоньки кап, кап -
Нічого обідати...".

Тож не дивно, що молоде подружжя прагнуло відділитись від чоловікових батьків і жити власною малою сім'єю. Згідно із звичаєвим правом, жонатого старшого сина батьки відділяли ще за свого життя, ставлячи йому окрему хату і виділяючи частку майна. Молодший брат залишався у батьківській хаті; він доглядав старих батьків і спадкував їхнє майно. Така норма, відома українському звичаєвому праву ще з часів Руської Правди, зберігалася аж до початку ХХ ст.¹ Старша

¹ Оршанский И.Г. Исследования по русскому праву обычному и брачному. - СПб., 1879. - С. 18.

невістка намагалася добитись відділення: "Буду господиня хоч над одним горшком".

За звичаєвою нормою, особистим немайновим правом заміжньої жінки було так зване понеділкування – щотижневі збори заміжніх жінок у хаті однієї з них. Там жінки пряли, ткали, вишивали, шили. Ці роботи супроводжувались піснями, розмовами, жартами. Жінки пригощали одна одну принесеними із собою солодощами, насінням, горіхами тощо. Чоловіки та їхні батьки на такі вечірки не допускалися. Для жінок це була можливість отримати психологічну розрядку, внести різноманіття у рутинне буденне життя. Право на понеділкування зазвичай оговорювалося ще при сватанні батьками нареченої та нареченого. Якщо наречений або його батьки не погоджувалися на право понеділкування, дівчина та її батьки могли не дати згоди на шлюб.

Хоча закон допускав розлучення, у селянському середовищі вони не були поширеними. За нормами як звичаєвого, так і церковного права самовільне розірвання шлюбу не допускалося: "Ні продати, ні проміняти, краще було не брати", "Бачили очі, що купували, – їжте, хоч повилазьте!", "Зав'язала голову – не розв'яжеш довіку". Однак у цьому для жінки був і позитивний момент: у скрутній ситуації чоловік не мав права покинути жінку напризволяще: "І в лиху годину не кидай дружину". Якими були санкції за порушення цієї норми, можна довідатись із народної пісні:

- Бросай, Петре, жінку, а я чоловіка
Та й поїдемо далеко, де весело жити.
- Ой, боюся, Катре, щоб нас не спіймали,
Щоб наші білі ручки назад не зв'язали..."

У ході реформ другої половини XIX ст. розширилися особисті немайнові права селян, що позначилось і на правовому становищі жінки в сім'ї. Жінки отримали змогу звертатися до волосних судів по захист своїх майнових і особистих немайнових прав. Фольклор поставився до цього скептично: "Жінці волю дати – назад важко взяти", "Горе дворові, де корова розказує воліві", "Била жінка чоловіка, пішла позивати: присудили чоловіку ще жінку прохати", "От-тото, що біла жінка чоловіка, та ще й пішла позивати". Але реформи розпочали процес проникнення капіталізму в українське село, тож законодавчим було те, що традиційне суспільство зазнавало якісних змін, у тому числі розширення прав особистості, зокрема, жінок.

Незважаючи на безправ'я та численні приниження, яких зазнавала жінка у традиційній патріархальній сім'ї, у селянському середо-

вищі визнавалася цінність шлюбу: "Найкраща спілка – чоловік та жінка", "Наша сила – сім'я єдина", "Нащо і клад, як у сім'ї лад". Звичаєве право охороняло інститут сім'ї.

Таким чином, можемо констатувати, що українська усна народна творчість достатньо повно відобразила норми звичаєвого права у сфері особистих немайнових прав чоловіків і жінок у подружньому житті. У фольклорі народ не тільки закріпив існуючі норми, а і виразив емоційне ставлення до них. За допомогою пісень, прислів'їв, приказок народ передавав наступним поколінням норми звичаєвого права, в яких закарбувався досвід влаштування сімейного життя.

Використана література:

1. Венгеров А.Б. Теория государства и права: Учебник. – М.: Омега-Л, 2008.
2. Венгеров А.Б., Куббель Л.Е., Першиц А.И. Этнография и наука о государстве и праве // Вестник Академии наук СССР. – 1984. – № 10. – С. 88 – 101.
3. Гримич М.В. Дискусійні аспекти трактування терміну "звичаєве право" // Етнічна історія народів Європи: Збірник наукових праць. – Випуск 8. – К., 2001.
4. Івановська О.П. Звичаєве право в Україні. Етнотворчий аспект: Навчальний посібник. – К., 2002.
5. Ковальова О.Ф. Українська народна творчість Південного Прибужжя. – Миколаїв: Іліон, 2006.
6. Кращі прислів'я та приказки українського народу. – Донецьк: ТОВ "ВКФ "БАО", 2009.
7. Левицкий О. Черты семейного быта в Юго-Западной Руси в XVI – XVII вв. // Архив Юго-Западной России, издаваемый Комиссиею для разбора древних актов, состоящей при Киевском, Подольском и Волынском Генерал-Губернаторе. – Ч. 8. – Т. III. Акты о брачном праве и семейном быте в Юго-Западной Руси в XVI – XVII вв. – К., 1909.
8. Лозко Г. Коло Свароже. – К.: Український письменник, 2004.
9. Мальцев Г.В. Понимание права: подходы и проблемы. – М.: Юристь, 1999.
10. Оршанский И.Г. Исследования по русскому праву обычному и брачному. – СПб., 1879.
11. Правовий звичай як джерело українського права IX – XIX ст. / За ред. І.Б. Усенка. – К.: Наукова думка, 2006.
12. Права, за якими судиться малоросійський народ. 1743. Серія "Пам'ятки політико-правової культури України" / Відповідальний ред. Ю.С. Шемшученко, упорядник К.А. Вислобоков. – К., 1997.

13. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник. – Х.: Консум, 2006.

14. Устав князя Ярослава о церковных судах. Краткая редакция // Российское законодательство X – XX веков. В 9-ти томах / Под общ. ред. О.И. Чистякова. – Т. 1. – М.: Юридическая литература, 1984.

15. Устав князя Ярослава о церковных судах. Пространная редакция // Российское законодательство X – XX веков. В 9-ти томах / Под общ. ред. О.И. Чистякова. – Т. 1. – М.: Юридическая литература, 1984.

УДК 349.6

В.В. Сергаєнко

СПЕЦИФИКА ФОРМИРОВАНИЯ ЛОЯЛЬНОСТИ КЛИЕНТОВ УКРАИНСКИХ БАНКОВ

Проаналізована проблема формування лояльності клієнтів банків, підготовка рекомендацій, направлених на формування програм підвищення споживацької лояльності в банківській сфері. Досліджено групу клієнтів, задоволених співпрацею з банком, які висловлюють різні підходи до інструментів лояльності.

Ключові слова: *інвестиційні проекти, споживацька лояльність, співпраця, формування лояльності клієнтів банків.*

На базе проведених досліджень проаналізована проблема формування лояльності клієнтів банків, перспективи підготовки рекомендацій по формуванню програм підвищення потребительської лояльності в банківській сфері.

Ключевые слова: *агенты лояльности, потребительская лояльность, сотрудничество, формирование лояльности клиентов банков.*

The problem of forming of loyalty of clients of banks is analysed, preparation of the recommendations directed on forming of the programs of increase of consumer loyalty in a bank sphere. The group of clients content with collaboration with a bank is explored, which express different approaches to the instruments of loyalty.

Key words: *investment projects, consumer loyalty, collaboration, forming of loyalty of clients of banks.*

Финансовый порядок, декриминализация хозяйственной, в том числе банковской, деятельности достигается не только, и даже не сколько оптимизацией законодательства, сколько совершенствованием принятого механизма управления осуществляемыми отношениями. В послекризисный период в Украине деятельность банков обусловлена рядом факторов, которые ранее отсутствовали или были